

İnsanın Kaderi Teo-Antropolojik Bir Yaklaşım, Muhammet AYDIN (Ankara: İlahiyat Yayıncılık, 2023, 157 sayfa, Isbn: 9786256961937.

Lisansüstü Öğrenci Yunus Tetik | ORCID: 0000-0002-4543-0640 | ynsttk123@gmail.com

Gümüşhane Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Gümüşhane, Türkiye

ROR ID: 00r9t7n55

Öz

Muhammet Aydın bu eserinde insanın sorumluluğu meselesini temellendirme noktasında bizlere yol gösterecek temel mefhumlara değinmektedir. İnsanlık düşünce tarihinde her zaman zihinlerde yankılanan kader kavramı üzerinden meseleyi işlemektedir. Aydın, İslâm geleneğinde kök salmış klasik kader anlayışının temellerinin Arap ve Pers kaderciliğine dayandığını ve Tanrı'nın kudretine zarar vermeme adına bazı ekollerle bina edildiğinden bahseder. Bu bağlamda insanın özgürlüğü noktasında ayetlerden delil getirerek klasik kader anlayışının Kur'an'a ters düştüğünü ortaya koyar. Allah vahyinde insanları muhatap alarak, insana özgür irade vermekte ve bu iradenin sonucu olarak sorumluluğunun farkına varıp doğruyu bulmasına yardımcı olmaktadır. Yazara göre Allah insanı muhatap alırken insanın hazır bulunuşluğunu dikkate almaktadır. Allah'ın bu şekildeki kuşatıcı/bütüncül tavrı bizlere antropolojik bir metot öğretmektedir.

Anahtar Kelimeler

Kelam, Kur'an, Kader, İrade, Teo-Antropoloji

Atıf Bilgisi

Tetik, Yunus "İnsanın Kaderi Teo-Antropolojik Bir Yaklaşım, Muhammet AYDIN (Ankara: İlahiyat Yayıncılık, 2023, 157 sayfa, Isbn: 9786256961937". *Akademik-Us* 14 (Aralık 2023), 147-153.

Geliş Tarihi	06.12.2023
Kabul Tarihi	17.12.2023
Yayın Tarihi	28.12.2023
Değerlendirme	İki İç Hakem / Çift Taraflı Körleme Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Etik Beyan	
Benzerlik Taraması	Yapıldı - iThenticate
Etik Bildirim	ilahiyatdergisi.etik@artvin.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına
Lisans sahiptirler ve alışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında
yayınlanmaktadır.

The Destiny of Man: A Theo-Antropological Approach, Muhammet AYDIN (Ankara: İlahiyat Publishing, 2023, 157 pages, Isbn: 9786256961937

Graduate Student Yunus Tetik | ORCID: 0000-0002-4543-0640 | ynsttk123@gmail.com

Gümüşhane University, Faculty of Theology, Basic İslamic Studies, Gümüşhane, Türkiye

ROR ID: 00r9t7n55

Abstract

In this work, Muhammet Aydın touches upon the basic concepts that will guide us at the point of justifying the issue of human responsibility. He deals with the issue through the concept of fate, which has always resonated in the minds of humanity in the history of human thought. Aydın mentions that the classical understanding of fate, which is rooted in the Islamic tradition, is based on Arab and Persian fatalism and is built with some schools in order not to harm God's power. In this context, he reveals that the classical understanding of fate is contrary to the Qur'an by bringing evidence from verses on human freedom. By addressing human beings in His revelation, Allah gives human beings free will and helps them realize their responsibility and find the truth as a result of this will. According to the author, by addressing human beings, Allah takes into account human readiness. This all-encompassing/holistic attitude of Allah teaches us an anthropological method.

Keywords

Kalam, Qur'an, Destiny, Will, Theo-Anthropology

Citation

Tetik, Yunus. "The Destiny of Man: A Theo-Antropological Approach, Muhammet AYDIN (Ankara: İlahiyat Publishing, 2023, 157 pages, Isbn: 9786256961937". *Akademik-Us* 14 (December 2023), 147-153.

Date of Submission	06.12.2023
Date of Acceptance	17.12.2023
Date of Publication	28.12.2023
Peer-Review	Double anonymized - Two Internal
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	ilahiyatdergisi.etik@artvin.edu.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Copyright & License

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the **CC BY-NC 4.0**.

Muhammet Aydın bu eserinde insanın sorumluluğu meselesini temellendirme noktasında bizlere yol gösterecek temel mefhumlara değinmektedir. İnsanlık düşünce tarihinde her zaman zihinlerde yankılanan kader kavramı üzerinden meseleyi işlemektedir.

Eser giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında yapılan çalışmanın amacı ve metodundan bahsedilmektedir. Kullanılan teo-antropolojik yöntemin tercihinin sebebi yazara göre şudur: klasik kelâm kitapları incelendiğinde ele alınan meselelerin teoloji bağlamında ele alındığı görülmektedir. Bu meseleler ele alınırken ihmal edilen öge insandır. Bundan dolayıdır ki ilahi vahye muhatap olan insanın farkındalığını ortaya koymak için teo-antropolojik yaklaşım teklif edilmektedir. Yazarın bu yaklaşımdan kastı insanı bütüncül ve nesnel olarak ele alma gayesidir. Diğer disiplinlerin (psikoloji, sosyoloji, biyoloji vs.) verilerinin de dini yorumlarken işin içine dahil edilmesi daha bütüncül sonuçlar verecektir. Yazar insanı merkeze alan Kur'an vurgusu yaparak, Kur'an'ın talebesi olan insana Allah'ın hatırlatıcısı olan hakikatlerin nasıl aktarılacağı sorusunu cevaplandırmaya çalışır. Çünkü Kur'an'ın hedefi insan ve insanın yeryüzü serüveninde varoluşuna anlamlı bir temel kazandırmaktır. Yazar insanın bilinçli olması seçme yeteneğinin olması ve yaratma kudretinin olması şeklinde üç temel özelliğinden söz eder.

Aydın, İslâm geleneğinde kök salmış klasik kader anlayışının temellerinin Arap ve Pers kaderciliğine dayandığını ve Tanrı'nın kudretine zarar vermeme adına bazı ekollerle bina edildiğinden bahseder. Bu bağlamda insanın özgürlüğü noktasında ayetlerden delil getirerek klasik kader anlayışının Kur'an'a ters düştüğünü ortaya koyar. Allah vahyinde insanları muhatap alarak, insana özgür irade vermekte ve bu iradenin sonucu olarak sorumluluğunun farkına varıp doğruyu bulmasına yardımcı olmaktadır. Yazara göre Allah insanı muhatap alırken insanın hazır bulunuşluğunu dikkate almaktadır. Allah'ın bu şekildeki kuşatıcı/bütüncül tavrı bizlere antropolojik bir metot öğretmektedir.

Birinci bölümde İslâm dünyasındaki düşünürlerin hakikat arama çabalarından bahsedilir. Hakikati arama noktasında ilk dönemde iki ana bakış açısının olduğuna işaret eder. Birincisi İslâm geleneğine sıkı sıkıya bağlı olup karşılaşılan problemleri bu gelenek içerisinde çözmeye çalışan ehli hadis metodolojisidir. İkincisi ise insanı ve insanın ihtiyaçlarını merkeze alıp rasyonaliteyi öne çıkaran rey metodolojisidir. Daha sonraki dönemlerde ise hakikati arama çabalarında yani din söylemlerinde üç perspektif gelişmiştir. Birincisi ilk dönemdeki gibi geleneğe sıkı sıkıya bağlı zahiri din söylemi. İkincisi keşf ve ilhamı merkeze alan irfani/sûfi söylem. Üçüncüsü ise insanı merkeze alan akli yorumdur.

Yazar sunmuş olduğu teo-antropolojik yaklaşıma düşünce geleneğinden örnekler verir. Çeşitli tartışmalara girmeden akli yorumun tarafında olduğunu ifade eden Aydın tarih sahnesindeki dört önemli İslâm düşünüründen örnekler vermektedir. Bu düşünürlerden üç tanesi ilk dönem diye nitelendirebileceğimiz alimlerden Hasan Basrî, Ebû Hanîfe ve Mâturîdî'dir. Diğer düşünür ise 19. yüzyıl İslâm filozoflarından Muhammed İkbâl'dir. Bu zikrettiğimiz düşünürlerdeki ortak perspektif tarihin öznesi olan insanı zamanın ve sosyal ortamın ihtiyaçlarına göre merkeze almaktır.

İnsanı merkeze alan ve insana bütüncül bakma hedefi olan teo-antropolojik

yöntem insanın özgür iradesine ve sorumluluğuna vurgu yapmaktadır. Bu yönetime zıt olan zahiri söylem ise zamanın şartlarına uygun öneriler getirememekte ve selefte bağlı olma söylemiyle birlikte insanı insan yapan ve Allah'ın bu yükü insana yüklemesinin sebebi olan iradeyi ve bunun getirisi olan sorumluluğu ortadan kaldırmaktadır. Bundan dolayıdır ki Hz. Adem'in ilk günah işlemesi bile insanı insan yapmakta ve sorumluluğu anlamlı kılmaktadır. Yazarın bu tür örnekler verdiği düşünürler Kur'an'ı merkeze alarak insanın irade ve sorumluluğuna vurgu yapmakta, insanın sorumluluğunun olmadığını ileri süren ve bütün sorumluluğu Allah'a bırakan cebri düşünce tarzına karşı verdikleri mücadelelere örnekler vermektedir.

Kaza, kader, irade veya Allah'ın ilmi vs. olsun bu tür kavramların her birisi düşünce tarihinde yanlış anlaşılmalara muhatap olmuştur. Yazara göre bu tür kelâmi kavramların anlaşılması noktasında teo-antropolojik perspektif dediğimiz insanı merkeze alan, Kur'an ve hikmet teolojisiyle özgür benlik inşa etmek gerekir. Yazar bu tür spesifik kavramların izah edilmesinde kullandığı yaklaşımı gerek tarih sahnesinden gerekse çağdaş araştırmacılardan atıfta bulunarak desteklemektedir.

İkinci bölümde belli başlı kelâm kavramları teo-antropolojik metot kullanılarak izah edilmeye çalışılmıştır. Açıklanan bu kavramlar (Allah'ın takdiri, yasa, yazgı,) ayetler ışığında ve yukarıda zikrettiğimiz düşünürlerden referans alınarak açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu bölümde altı çizilen bir durumda şudur: Allah bizlere gönderdiği ilahi mesajlarda bireyi muhatap almaktadır. Daha doğrusu muhataba uygun bir üslup vardır. Vahyin doğasında ya da retoriğinde insanın içinde bulunduğu zamanı, sosyokültürel yapıyı, psikolojik yapısını yani hazır bulunuşluğu dikkate alan insan merkezli bir üslup vardır. Yine Kur'an'daki cennet tasvirlerinin insanın biyolojik, sosyolojik ve psikolojik yapısıyla ilgisi vardır. İnsanı yaratan ona hürriyet veren ve bunun getirisi sorumluluk veren Allah teo-antropolojik bir haber yöntemi/iletişim dilini kullanmıştır.

Allah insana akıl irade ve sorumluluk vermiştir. Allah'ın adaletine/hikmete ters düşen her türlü kurtarma fikri Allah'ın adaleti gereği mümkün görülmemektedir. Kişinin hidâyeti ve dalâleti kavramları üzerinde duran Aydın bazı ekoller ve düşünürlerin görüşlerinden bahsettikten sonra şu şekilde bir yaklaşımda bulunur: "Vahyin tüm verilerini dikkate alarak onun bütünselliği ve makâsı gözetilerek, hem insanın özgürlüğünü, denenmesini ve sorumluluğunu dile getiren, hem de vahyin ve varlığın sahibi olan Yüce Allah'ın sıfatlarının kemalini gözetken ve bir eksikliğe imkân tanımayan bir teolojik dilin/formülasyonun inşa edilmesi gerekmektedir".

Allah-insan ilişkisinde bir mesele incelenirken Allah'a rağmen şeklinde bir yaklaşım doğru gözükmemektedir. Maalesef İslâm inanç sisteminin algılanış biçimi geleneksel tarzdaki Allah'a rağmen şeklindeki yorum biçiminde devam etmektedir. Yani insanın iradesini, özgürlüğünü Allah'ın iradesine, Allah'ın kudretine rağmen şeklinde değerlendiren alternatif yaklaşımlar Allah'ın mesajlarını anlama noktasında problem doğurmaktadır.

Sonuç olarak yazar İslâm'ın doğru anlaşılmasında kader kavramı özelinde insanı merkeze alan teo-antropolojik yöntemin daha anlamlı ve faydalı olacağını izah etmektedir.

Yazar izah ettiği teo-antropolojik yöntemi Kur'an'dan ve Kur'an'dan beslenen düşünürlerden referanslar vererek örnelemektedir. Kelâmi buhranların çözümü noktasında yazar tarafından izah edilen bu teklif dikkate değerdir.